

Κλιματικές αλλαγές, υδατικές διαμάχες και ανθρώπινη ασφάλεια στην Μεσόγειο, Μέση Ανατολή και την περιοχή Σαχέλ

Ευρήματα από το ερευνητικό πρόγραμμα CLICO

Το τέταρτο πρωτόκολλο πολιτικής του ερευνητικού προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης « Κλιματικές Αλλαγές, Υδατικές Διαμάχες και Ανθρώπινη Ασφάλεια (Climate Change, Hydroconflicts and Human Security)» CLICO παρουσιάζει τα αποτελέσματα όσο αφορά την σχέση μεταξύ των κλιματικών αλλαγών, της ανθρώπινης ασφάλειας και τις διαμάχες που σχετίζονται με το νερό στην Μεσόγειο, την Μέση Ανατολή και την περιοχή Σαχέλ (MMES).

Το πρόγραμμα CLICO υποστηρίζει τις υπάρχουσες επιγνώσεις των κλιματικών αλλαγών και των πιέσεων σχετιζόμενων με το νερό που έχουν επίπτωση στην ανθρώπινη ασφάλεια σε συνδυασμό με ένα εύρος από άλλους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Αρκετές μελέτες ειδικών περιπτώσεων CLICO σε Νιγηρία, Τουρκία και Αιθιοπία επιβεβαιώνουν ότι η κοινωνική περιθωριοποίηση (π.χ. φτώχεια) μπορεί να επιδεινώσει την ευπάθεια στις κλιματικές πιέσεις και στην ανθρώπινη ανασφάλεια. Σε αντίθεση, η σύνδεση μεταξύ κλιματικών αλλαγών και υδατικών διαμαχών είναι, ως επί των πλείστων, έμμεση. Για την πλειοψηφία των διαμαχών, που μελετήθηκαν στο πρόγραμμα CLICO, κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτικοί παράγοντες φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από ότι η έλλειψη νερού ή οι κλιματικά σχετιζόμενες πιέσεις. Όπως και να έχει, είναι ακόμη ασαφές, πως αυτή η ισορροπία θα εξελιχθεί στο μέλλον.

Τα κράτη μπορούν να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στην προσαρμογή, αφού μπορούν να σχεδιάσουν και να διευκολύνουν στην προσαρμογή, παρέχοντας ρυθμιστικά πλαίσια που διέπουν μέτρα προσαρμογής από άτομα, ομάδες και κοινότητες. Τα κράτη δύναται να είναι πιο ικανά, από ότι τα άτομα ή οι κοινότητες, στην αλλαγή ευρύτερων κοινωνικό- οικονομικών καταστάσεων, που οδηγούν ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες στην ιδιαίτερη επιδείνωση και κατ' επέκταση στην τρωτότητα τους στις κλιματικές αλλαγές. Μια προσαρμογή καθοδηγούμενη από το κράτος μπορεί να αποδειχθεί πολύ χρήσιμη, εκεί όπου οι πληθυσμιακές ομάδες αδυνατούν να προσαρμοστούν από μόνες τους. Όμως ακόμα , μια προσαρμογή καθοδηγούμενη από το κράτος δεν αποτελεί την μαγική συνταγή. Ένας λόγος είναι ότι η μεγάλη εξάρτηση στο κράτος μπορεί να ελαττώσει την ικανότητα των κοινοτήτων να προσαρμόζονται αυτόνομα. Σε μερικές περιπτώσεις, τα κράτη μπορεί να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις για προστασία από ορισμένες ομάδες, μετατοπίζοντας το κόστος και το ρίσκο σε άλλες ομάδες.

Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η προσαρμογή μπορεί να έχει αρνητικές και αντιπαραγωγικές συνέπειες (“ακατάλληλη προσαρμογή”). Για παράδειγμα στην Νιγηρία, όπου οι αγρό-κτηνοτρόφοι έχουν προσαρμοστεί στις φτωχές αποδόσεις από αναξιόπιστες βροχοπτώσεις, με την επέκταση των καλλιεργησίμων εκτάσεων και αναζητώντας αποζημιώσεις, λόγω των ζημιών στις καλλιέργειες που προκλήθηκαν από ζώα που βόσκουν. Οι αυτό-προσαρμογές έχουν μειώσει την ικανότητα προσαρμογής των κτηνοτρόφων στην περιοχή, των οποίων η γη βόσκησης έχει μειωθεί και τα έξοδα τους έχουν αυξηθεί, επειδή πρέπει να πληρώσουν για την ζημιά στις καλλιέργειες που προκαλούν τα κοπάδια τους.

Άλλη μελέτη ειδικής περίπτωσης επισήμανε αμφιλεγόμενες συνέπειες αποκρίσεων προσαρμογών, καθοδηγούμενων από το κράτος. Για παράδειγμα στην Αλεξάνδρεια, μια παράκτια πόλη της Αιγύπτου, μια καθοδηγούμενη από το κράτος μετεγκατάσταση από χαμηλού υψομέτρου παράκτιες εκτάσεις, μπορεί να μειώσει το άμεσο ρίσκο της ανόδου της στάθμης της θάλασσας, όπως το κίνδυνο των πλημμυρών. Ωστόσο, μπορεί να εκθέσει τους ανθρώπους σε καινούργιους κινδύνους που σχετίζονται με την μετατόπιση και την ανάγκη

αιφόρου διαβίωσης. Στην περιφέρεια της Γκαμπέλα, στην Αιθιοπία, ορισμένα μέτρα που αποσκοπούσαν στον εκσυγχρονισμό της γεωργίας και τη διευθέτηση των αγροτικών πληθυσμών, οδήγησαν σε μείωση της ανθρώπινης ασφάλειας στα τμήματα του πληθυσμού που έχει πληγεί, τουλάχιστο σε βραχυπρόθεσμη βάση. Μετακινώντας αυτούς τους ανθρώπους από πεδιάδες που υπόκεινται σε πλημμύρες, σε μόνιμους οικισμούς έχει μειώσει την ευπάθεια τους στις πλημμύρες, όμως την ίδια στιγμή έχει αυξήσει την ευπάθεια τους στην έλλειψη νερού. Αυτή είναι προβληματική κατάσταση, δεδομένου ότι η βροχόπτωση στην περιοχή είναι ήδη ασταθής και πιθανόν να γίνει πιο μεταβλητή λόγω της κλιματικής αλλαγής.

Η ενίσχυση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για τη βελτίωση της ανθρώπινης ασφάλειας. Δυστυχώς για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, αυτό δεν αποτελεί προτεραιότητα. Κρατικοί κοινωνικοί μηχανισμοί ασφάλειας, όπως και κοινωνικά ιδρύματα για την ασφάλεια και την ανακούφιση από καταστροφές, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων αναπτυσσόμενων χωρών έχουν αποδυναμωθεί στο πλαίσιο της οικονομικής και δημόσιας κρίσης χρέους.

Αυτή είναι μια περίληψη του πρωτοκόλλου πολιτικής την οποία παρουσίασε το Ινστιτούτο Οικολογίας (www.ecologic.eu) στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος «Κλιματικές αλλαγές, Υδατικές διαμάχες και Ανθρώπινη ασφάλεια (CLICO)». Το CLICO πραγματοποιήθηκε από 14 ιδρύματα στην Ευρώπη και την Μέση Ανατολή (2010-2012) και χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση από το 7^ο πλαίσιο προγραμμάτων για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη. Το ολοκληρωμένο πρωτόκολλο πολιτικής μπορεί να αποκτηθεί στα αγγλικά στην ιστοσελίδα www.clico.org.